

OIKEUSVALTION ONGELMAT JOURNALISMIN VALOKEILASSA

Paavo Teittinen¹

DOI: <https://doi.org/10.33344/vol14iss1pp12-13>

Helsinki Law Review, 1/2020, pp. 12–13

© 2020 Pykälä ry, Mannerheimintie 3 B, 5th floor, 00100 Helsinki, Finland, and the author.

Suomalainen oikeusvaltio näkyy mediassa monin tavoin.

Tyypillisesti se nousee esiin rikosuutisoinnissa, jolloin tarkastelun kohteena on rikosprosessi ja oikeusjärjestelmä.

Rikos kiinnostaa. Usein kyse on myös yhteiskunnallisesti merkittävistä uutisaiheista. Jari Aarnion huume- ja murhaoikeudenkäynnit, Katiska-tapaus, Veijo Baltzariin kohdistuva törkeä ihmis-kauppatutkinta tai esimerkiksi Koskelan murhatutkinta ovat esimerkkejä uutisvälineet täyttävistä kokonaisuuksista.

Rikosuutisoinnissa on usein kyse eräänlaisesta prosessiuutisoinnista. Ensin uutisoidaan esitutinnan alkamisesta, sitten asian etenemisestä syyteharkintaan, sitten syytteiden nostosta. Sitten tuomioistuinprosessista aina mahdolliseen korkeimman oikeuden – ja joissain tapauksissa vielä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen – ratkaisuun saakka.

Rikosuutisointi on merkittävä osa suomalaista mediajulkisuutta. Se tarjoaa ihmisille vähintään eräänlaisen pintatason suomalaisen oikeusvaltion toiminnasta.

Lisäksi media tietenkin taustoittaa, kontekstoi, analysoi, tutkii ja paljastaa.

Olen myös omassa työssäni pyrkinyt tarkastelemaan suomalaista oikeusvaltiota syvemmällä, tai rakenteellisella, tasolla. Olen pyrkinyt kiinnittämään huomion etenkin oikeusvaltion epäkohtiin.

Itse olen käsitteellistänyt asiaa seuraavasti: kyse on usein ilmiöistä, jotka esiintyvät silmiemme alla ilman, että niihin kiinnitetään juuri huomiota. Se on ymmärrettävää, koska kyseiset ilmiöt ovat monille näkymättömiä. Tarkalla journalismilla ja dokumentoinnilla ne on kuitenkin mahdollista piirtää esiin. Tämä on ainakin tavoite.

Parin viime vuoden aikana olen keskittynyt etenkin ihmiskauppaan ja sen kaltaiseen hyväksikäyttöön. Laajamittaisen ja systemaattisen hyväksikäytön esiintyminen kertoo merkittävästä ongelmasta siinä, miten uhrien oikeusturva sekä tekijöiden rikosvastuu toteutuvat Suomessa.

Tätä kirjoitusta varten mieleeni nousi kuitenkin erityisen voimallisesti eräs toinen juttu muutaman vuoden takaa.

Vuonna 2017 kirjoitin jutun kelvottomista oikeusavustajista. Kun maahan saapui vuonna 2015 yli kolmekymmentätuhatta turvapaikanhakijaa, joukko oikeusavustajia haistoi helpon rahan. Moni kansainvälistä suojelua hakenut sai avustajakseen henkilön, jolla ei vaikuta olleen pienintäkään aikomusta auttaa asiakastaan. Usein avustaja ei suostunut edes tapaamaan asiakasta tai vastaamaan tämän puheluihin. Pahimmassa tapauksessa avustaja saapui Maahanmuuttoviraston turvapaikkapuhutteluun humalassa.

Lienee kiistatonta, että silloisen hallituksen tekemät oikeusturvan heikennykset pahensivat tilannetta. Moni pätevä oikeusavustaja joutui tekemään ilmaista työtä, jos halusi varmistaa asiakkaansa oikeusturvan toteutumisen. Kelvottomat oikeusavustajat puolestaan keräsivät palkkion, vaikka he olisivat käyttäneet asiakkaansa turvapaikkahakemukseen puoli tuntia koptioimalla Wikipediasta tekstiä Afganistanin tilanteesta. Esimerkki on todellinen.

Juttu oli varsin maltillisen kokoinen, korkeintaan aukeaman. Se iskettiin kasaan kiireellä. Olen silti myöhemmin miettinyt, että se on ollut yksi tärkeimmistä, jonka olen kirjoittanut. Oikeusapu on niin keskeinen osa toimivaa oikeusjärjestelmää ja oikeusvaltioajattelua. Tällainen ajattelu rakentuu tietyille periaatteille, kuten sille, että kaikki ovat yhdenvertaisia lain edessä, ja sille, että jokaisella on oikeus saada asianmukainen käsittely asialleen.

Nämä peruseriaatteet eivät mielestäni toteudu turvapaikanhakijoiden kohdalla, ainakaan tosiasiallisesti, jos oikeusapu pettää.

Panokset ovat kovat. Pahimmassa tapauksessa kelvoton oikeusapu on saattanut johtaa siihen, että viranomaiset ovat puutteellisten tietojen seurauksena rikkoneet Suomea sitovaa ehdotonta palautuskieltoa. Ketään ei saa palauttaa tilanteeseen, jossa häntä uhkaa kuolemanrangaistus, vaino, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu.

Joka tapauksessa järjestelmän puutteet ovat kuormittaneet koko turvapaikkajärjestelmää täysin turhaan.

Aion jatkossakin käsitellä työssäni oikeusvaltioon kytkeytyviä teemoja, mukaan lukien erilaisia rakenteellisia epäkohtia. Suomalainen oikeusvaltio on yksi maailman parhaista. Tästä huolimatta työtä sen ongelmiin puuttumiseksi riittää vielä paljon, kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla.

---

¹ Toimittaja, Helsingin Sanomat.